

Siroki Várhegy kaptárkövei természeti emlék – összefoglaló adatok

A tervezési terület azonosító adatai

Megye: Heves

Település: Sirok

Sirok 0192/9 helyrajzi számú ingatlanból 1609,944 m², azaz 0,161 ha a

735713,938	288967,781
735711,125	288956,438
735703,563	288941,938
735690,000	288932,469
735689,938	288932,438
735665,688	288951,469
735695,938	289023,750
735689,000	289000,219
735689,750	288983,063
735694,375	288968,656
735710,688	288973,406

EOV koordinátájú töréspontokkal körülhatárolt terület.

0192/10 helyrajzi számú ingatlanból 4721,335 m², azaz 0,472 ha a

735798,000	289056,625
735767,563	289024,031
735764,688	289029,969
735754,000	289025,906
735757,313	289011,938
735752,563	289009,844
735754,375	288999,938
735745,500	288988,563
735723,375	289009,344
735704,313	288984,594
735716,188	288977,500
735713,938	288967,781
735710,688	288973,406
735694,375	288968,656
735689,750	288983,063
735689,000	289000,219
735695,938	289023,750
735709,750	289056,875

EOV koordinátájú töréspontokkal körülhatárolt terület.

0192/11 helyrajzi számú ingatlanból 162,327 m², azaz 0,016 ha a

735803,188	289056,625
735774,813	289026,250
735767,563	289024,031
735798,000	289056,625

EOV koordinátájú töréspontokkal körülhatárolt terület.

0192/19 helyrajzi számú ingatlanból 11697,066 m², azaz 1,170 ha a

735901,125	288906,125
735917,938	288915,500
735931,875	288888,969
735758,000	288879,000
735714,938	288912,844
735743,750	288962,250
735756,125	288979,938
735774,250	288973,938
735769,563	288957,531
735775,813	288954,313
735779,688	288958,969
735785,188	288957,594
735793,875	288944,719
735805,813	288942,750
735810,625	288931,656
735820,500	288931,688
735827,250	288938,469
735828,688	288955,313
735836,750	288956,125
735843,000	288945,500
735855,188	288939,250
735869,125	288943,531
735875,688	288942,438
735887,688	288931,563
735900,313	288905,594

EOV koordinátájú töréspontokkal körülhatárolt terület.

0192/20 helyrajzi számú ingatlanból 2731,197 m², azaz 0,273 ha a

735917,938	288915,500
735901,125	288906,125
735901,813	288928,031
735895,813	288946,469
735875,875	288978,813
735876,313	288986,594
735860,875	288998,875
735848,813	289027,844
735829,875	289033,406
735816,563	289032,750
735803,500	289025,313
735801,438	289024,156
735794,938	289025,906
735791,438	289032,406
735784,688	289032,469
735784,125	289029,125
735774,813	289026,250
735803,188	289056,625
735843,750	289056,500

EOV koordinátájú töréspontokkal körülhatárolt terület.

0193 helyrajzi számú ingatlanból 12451,767 m², azaz 1,245 ha a

735901,125	288906,125
735900,313	288905,594
735887,688	288931,563
735875,688	288942,438
735869,125	288943,531
735855,188	288939,250
735843,000	288945,500
735836,750	288956,125
735828,688	288955,313
735827,250	288938,469
735820,500	288931,688
735810,625	288931,656
735805,813	288942,750
735793,875	288944,719
735785,188	288957,594
735779,688	288958,969
735775,813	288954,313
735769,563	288957,531
735774,250	288973,938
735756,125	288979,938
735743,750	288962,250
735714,938	288912,844
735690,000	288932,406
735690,000	288932,469
735703,563	288941,938
735711,125	288956,438
735713,938	288967,781
735716,188	288977,500
735704,313	288984,594
735723,375	289009,344
735745,500	288988,563
735754,375	288999,938
735752,563	289009,844
735757,313	289011,938
735754,000	289025,906
735764,688	289029,969
735767,563	289024,031
735774,813	289026,250
735784,125	289029,125
735784,688	289032,469
735791,438	289032,406
735794,938	289025,906
735801,438	289024,156
735803,500	289025,313
735816,563	289032,750
735829,875	289033,406
735848,813	289027,844
735860,875	288998,875
735876,313	288986,594
735875,875	288978,813

735895,813	288946,469
735901,813	288928,031

EOV koordinátájú töréspontokkal körülhatárolt terület.

A terület védettségi kategóriája: **helyi jelentőségű védett természeti terület, természeti emlék**

Védett terület neve: **Siroki vár és környéke természetvédelmi terület, Siroki Várhegy kaptárkövei természeti emlék**

Törzskönyvi száma: **9/14/TT/78.**

Védetté nyilvánító jogszabály: **196./1978. (XII. 5.) VB. határozat, Sirok Község 19/2005. (XI. 29.) Önkormányzati rendelete, Sirok Község 9/2010. (V. 29.) Önkormányzati rendelete**

Természetvédelmi kezelésért felelős szerv: **Bükk Nemzeti Park Igazgatóság**

A működési területe szerint érintett nemzetipark-igazgatóság: **Bükk Nemzeti Park Igazgatóság**

Tervezési területen illetékes természetvédelmi hatóság: **Észak-magyarországi Környezetvédelmi és Természetvédelmi Felügyelőség**

Tervezési területtel átfedő, európai közösségi jelentőségű, vagy nemzetközi egyezmény hatálya alá tartozó terület megnevezése és sorszáma: **nem része Natura 2000 területnek**

A tervezési terület természetvédelmi rendeltetése

A földtudományi (geológiai és geomorfológiai), valamint kultúrtörténeti (régészeti) értéket hordozó kaptárkövek fennmaradásának biztosítása.

A kaptárkövek környezetében található védett növény- és állatfajok, életközösségek megőrzése, életfeltételeik zavartalanágának és fennmaradásának biztosítása.

A kultúrtörténeti és természeti értékek feltárását, megismerését, megőrzését szolgáló kutatási tevékenységek feltételeinek biztosítása.

A terület ismeretterjesztési, oktatási és környezeti nevelési célokat szolgáló bemutatása, a szemléletformálást, a környezettudatos magatartást szolgáló oktatási, nevelési, bemutatási feltételek fejlesztése.

Ingtalan-nyilvántartási adatok

Település neve	Hrsz/alrészlet	Kiterjedés (ha)	Művelési ág	Tulajdonos, tulajdonosi csoport	Vagyonkezelő

Sirok	0192/10 ⁽¹⁾ *	2,9796	legelő	Magyar Állam	Nemzeti Földalapkezelő Szervezet
	0192/11 ⁽¹⁾ *	0,0606	kivett saját használatú út	Sirok Község Önkormányzata	Sirok Község Önkormányzata
	0192/19 ⁽¹⁾ *	4,6584	legelő	magán	magántulajdonos
	0192/20 *	0,7588	legelő	Magyar Állam	Nemzeti Földalapkezelő Szervezet
	0192/9 *	22,8192	erdő	Magyar Állam; magán	KIVING Ingatlangazdálkodó és Beruházásszervező Kft; magántulajdon
	0193 ⁽²⁾ *	1,2853	kivett rom	Magyar Állam	Műemlékek Nemzeti Gondnoksága

(1) - Víz- és szennyvízvezeték szolgalmi jog – Kincstári Vagyoni Igazgatóság

(2) - műemlék

* - a terület által csak részben érintett ingatlanok

Élettelen természeti értékek

A vártól délnyugat felé, azaz a falu irányába kimagasló sziklagerincen különböző mesterséges befaragásokat lehet megfigyelni. A déli várfal alatt, a külső sziklafelületen szintén több fülkeszerű mélyedés látható, amelyek jelentősen elkoptak. Néhány sziklaüreg esetében elképzelhető a mesterséges kialakítás.

Biológiai jellemzők

A terület állatföldrajzi szempontból az *Ősmátra (Matricum)* faunakörzetbe, a *Börzsöny-Mátra-Bükk vonulat (Eumatricum)* faunajárásba tartozik. Növényföldrajzi besorolása szerint a *Pannoniai Flóratartomány (Pannonicum) Északi-középhegység (Matricum)* flóraidékének *Borsodi (Borsodense)* flórajárásához tartozik, de déli fekvéséből adódóan átmeneti területnek minősül az Alföld felé (**Eupannonicum**).

A kaptárkövek környezetében jelentős inváziós terhelés /fehér akác (*Robinia pseudo-acacia*)/ tapasztalható. További növényfajok: a Vár-hegy déli oldalában molyhos tölgy (*Quercus pubescens*), vadrózsa (*Rosa canina*), kökény (*Prunus spinosa*), egybibés galagonya (*Crataegus monogyna*). Védett növény- és állatfajokra vonatkozóan adattal nem rendelkezünk.

Táj- és kultúrtörténeti adottságok

A fülkés sziklákat a szomolyai lakosok nevezték kaptárköveknek, Eger környékén vakablakos köveknek, másutt köpüsköveknek, Ördögtoronynak, Nagybábaszéknek, Nyergesnek,

Hegyeskőnek, Kecskekőnek, Ablakoskőnek, Királyszékének, Kősárcánynak mondják azokat. Legismertebbé és legelterjedtebbé a kaptárkö elnevezés vált. Ezen a néven említik tanulmányaikban a kaptárkövek rejtélyének megoldásán fáradozó kutatók is: 1865-ben Kubinyi Ferenc, 1885-ben és 1891-ben Bartalos Gyula, 1939-ben Klein Gáspár, a 60-as években Saád Andor, a 70-es évektől pedig Mihály Péter.

A Királyszéke sziklát kettészelő Kutyaszorítóban lévő egyik fülke hátlapjába kettős halmon álló kettős kereszt van bevésve. Keletkezési ideje ismeretlen, minden bizonnyal a fülkefaragás időszakát követően keletkezett. Bartalos Gyula leírásaiban már szerepel, tehát a befaragás ideje száz évnél többre tehető.

Legtöbb vitát a sziklaalakzatok oldalába vájt fülkék eredete, készítésük oka váltott ki. Az átlagosan 60 cm magas, 30 cm széles és 25-30 cm mély fülkék peremén - az épségben lévőknél még jól láthatóan - bemélyedő keret fut körbe, széleiken néhol lyukak is kivehetők. Ezek a nyomok arra utalnak, hogy a fülkéket lefedték, a fedlapot a lyukakba vert ékekkel rögzítették. A keretnyommal rendelkező fülkék elég rendszertelenül vannak elhelyezve a sziklafalakon, a nyílások rendkívüli formagazdagsága pedig megkövetelte, hogy mindegyikhez egyedi méretű és alakú fedelet készítsenek. A kaptárfülkék rendeltetésével kapcsolatban számos feltevés, elmélet született. E téma első alapos kutatója az egri történész-régész pap, Bartalos Gyula szerint a kaptárkövek síremlékek voltak, s a fülkébe az elhunytak hamvait rejtő urnákat helyezték. A kőfülkék kifaragását eleinte a hun-magyarokhoz, később a keltákhoz illetve a szkítákhoz kötötte. Klein Gáspár borsod megyei főlevéltáros a vakablakoknak bálványtartó, áldozat- bemutató rendeltetést valószínűsített, s azokat honfoglalás-kori emlékeknek tartotta. Már Bartalos megemlítette – hangot adva kételyeinek – a ma leginkább ismert és elfogadott véleményt, miszerint a fülkékben hajdan méhészkedtek: "A köznép, mely a pillanat hatása alatt okoskodik, a fülkékről kaptárköveknek mondja e sziklát, szerinte ezek a régi ember méhese lettek volna, mintha kőben és árnyékos oldalon laktak a méh." – írta 1891-ben az *Archaeologiai Értesítő* lapjain. A sziklaméhészeti rendeltetés legmeghatározóbb képviselője Saád Andor miskolci orvos volt, aki Korek József régésszel az 1960-as évek elején ásatásokat végzett Szomolyán az V. sziklavonulat kőfülkéjében. A régészeti feltárások során előkerült, 11-14. századból származó leletek azonban egyik feltevés igazolására sem szolgáltatott bizonyítékot.

Ennek ellenére mégis az a nézet vált elfogadottá és a közvélemény számára ismertté, hogy a kaptárkövek fülkéi a középkori erdei sziklaméhészet emlékei s a méhészetnek ezt a formáját vagy a honfoglaláskor magyarsághoz csatlakozott kabarok vagy egy Balkán-félszigetről idemenekült kicsiny népcsoport (agriánok) honosították meg. A kaptárkövek fülkéinek méhészkedésre történő felhasználásával kapcsolatban felmerül azonban néhány kétség! Elgondolkodtató a fülkék égtájak szerinti változatos elhelyezkedése éppúgy, mint a talajszinthez közeli vagy éppen megközelíthetetlen helyre, sötét, hűvös sziklahasadékokba, vízmosások falába faragott fülkék jelenléte. De a keskeny és sekély, sőt előrebukó fülkék esetében is kizárható a méhtartás. A 11. századtól írásos adatok tanúskodnak a méhészet meglétéről, oklevelekben olvashatunk erdei méhészekről, méh vadászokról, de a sziklaméhészetről hallgatnak a források. A szájhagyományok pedig megoszlanak a kultikus és a gazdasági rendeltetés közt.

A siroki Várhegyen található vár két részből áll. A felső vár a sziklacsúcsra épült s eredetileg belsőtornyos, szabálytalan alaprajzú vár lehetett. Az alsó várat két ólasz rendszerű bástya erősítette meg. Az alsó várudvarból egy sziklába vágott lépcsős alagúton lehetett feljutni a felső vagy fellegvárba. (A folyosó alatt egy újkori sziklahelyiség bejárata nyílik.) A vár legősibb részét képező fellegvár sziklaalapzatába kazamataszerű folyosókat, termeket faragtak. A feljáró alagútból jobbra is és balra is folyosók ágaznak ki, amelyek egy nagy, sziklába vágott teremben egyesülnek. A sziklahelyiségből egy lépcsőfeljáraton a felső vár

közepének déli részén emelkedő dongaboltozatos terembe juthatunk. Ez a hajdani belső torony omladozó utolsó maradványa. A felső vár északkeleti részén lépcsőn juthatunk le az északi fal alatt – és részben azon kívül – a sziklába faragott, néhol helyiségekké bővülő folyosórendszerbe. A sziklaalagútból hét ablaknyíláson tekinthetünk ki a fellegvár alatti, kőzetbe vájt sánc-árokra, illetve a Tarna völgyére. *Vargha Tivadar és Pásztor József* úgy gondolták, hogy ez a felső vár képezte az első építkezési periódust: „*A siroki vár tehát kezdetben természetes sziklavár, vagyis ősi pogányvár volt. A hegy pereme egymásra rakott óriási nagyságú sziklákkal volt beszegve, bent a szikla belsejében pedig kőbevált barlang-utak képezték a menedéket.*” (Vargha T. 1912)

Még ehhez az első, *sziklavár-periódushoz* tartozhat az alsó szinten lévő sziklából kifaragott, de felmenő falú kaputorony, amelybe egy V-alakúra kivájt gyalogkapun lehetett bejutni. Az északi külső védelmi öv felé néző ovális lőrés alakja a kézi íj használatának idejére mutat.

Az alsó vár későbbi bejárata az északi fal közepe tájékán egy beszögelésben nyílt, előtte kisebb farkasverem volt. A sarokbástyák homloksíkját ferdére alakították, a falakon tölcserbélletes ágyúlőrészek voltak. A faragott kövek némelyike félköríves, farkasfogasgyémántmetszéses díszű, ami másodlagos felhasználásra utal.

Az északkeleti sarokbástya tövében egy 20 méter mélységig kitisztított kút 3 méter átmérőjű pereme látható. Az északnyugati sarokban egy sziklába faragott gabonásverem van, tetején beöntő nyílással, oldalán a gabona kiszedésére szolgáló ajtóval. A déli falhoz egy hosszúkás kőépület támaszkodott, ennek csak alapfalai maradtak meg. Még fellelhetők a hajdani faházak tartóoszlopainak sziklába vésett cölöplyukai is.

A Siroki Vár-hegy déli oldalában lévő kaptárkövek körül kijelölt tervezési terület műemléki környezethez tartozik és védetté nyilvánított régészeti terület része.

2012. szeptember 30-án került sor a pályázati program keretében felújított vár átadására. A vár eddig feltárt részeit 2010-2012 között a Műemlékek Nemzeti Gondnoksága újjátarta fel. A részletes falkutatással megalapozott rekonstrukció során új kapu épült az eredeti mintájára, az egykori istállóépület lefedésével pedig kiállítótér jött létre az alsóvárban.

Gazdálkodási jellemzők

Művelési ágak tekintetében a tervezési területen mozaikosan kivett (rom, út), legelő és erdőterületek jellemzőek.

A Vár-hegyre felvezet az országos kéktúra turistaútvonala. A siroki várnak köszönhetően jelentős a turisztikai látogatók száma.